

одеська' (2013 р.), 'Легенда Миронівська', 'Арктис', 'Сейлор', 'Сотниця' (2012 р.), 'Ластівка одеська' (2011 р.), 'Заграва одеська', 'Епоха одеська', 'Ареал ювілейний', 'Нива Київщини', 'Гордовита', (2010 р.).

Серед сортів занесених до Реєстру в 2018 р. зосереджено увагу на таких вітчизняних сортах як 'Почайна' (урожайність у випробуванні в області 7,79 т/га), 'Перлина Поділля' (7,59 т/га), 'Краснопілка' (7,19 т/га) – заявники Інститут фізіології рослин і генетики НАН України, Миронівський інститут пшениці ім. В. М. Ремесла НААН – Княжна (7,16 т/га), іноземних ЛІНУС (7,97 т/га), Продуцент (7,43 т/га), Ротакс (7,90 т/га), Юлія (8,71 т/га).

Кращі із сортів жита, які пропонуються виробнику – це добре відомі нам сорти селекції Носівської селекційно-дослідної станції 'Синтетик 38', 'Хлібне', 'Забава', 'Жатва', 'Кобза' та інших дослідних установ – 'Інтенсивне 95', 'Харківське 98', 'Інтенсивне 99'. Зверається увага на іноземні високопродуктивні сорти, які внесені до Реєстру в останні роки – 'КВС Магніфіко', 'КВС Палаццо', 'КВС Гуттіно', 'КВС Бразетто', урожайність яких у вивченні досягала 6,2–6,6 т/га, 'КВС Лівадо', 'КВС Боно' (6,7–7,0 т/га). В 2018 році цей перелік поповнили сорти 'КВС Бінто', 'КВС Естерно', 'КВС Доларо', 'ЗУ Коссані' – максимальні урожаї 7,7–8,9 т/га. При доборі сортів жита, необхідно звернути увагу на те, що в Реєстр внесені, як звичайні сорти, так і сорти-синтетики та гібриди FI (останні, як правило іноземного походження).

УДК631.52.634.1/7.13.

Юрик Л.С.

*Дослідна станція помології ім.Л.П.Симиренка Інституту садівництва НААН; вул.Симиренка, с. Мліїв, 19512, Україна
e-mail: mliivis@ukr.net*

КОЛЕКЦІЯ ГРУШІ – ВИХІДНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ

Груша – одна з древніх плодових порід, відомості про яку, зустрічаються в документах сивої давнини. Первинні осередки груші на території України з'явилися ще в V-IV ст. до н.е. у містах-державах Причорномор'я – Ольвії та Херсонесі.

Величезна заслуга у справі вивчення та розповсюдження цінних сортів груші в Україні належить Л.П.Симиренку, зокрема другий том Помології – «Груша» – містить опис 575 сортів. У книзі «Кримське промислове плідівництво» Л. П. Симиренко сформулював основні вимоги до промислового сортименту груші: раннє, регулярне та щедre плононошення, привабливі, з високими смаковими якістьми плоди, висока зимостійкість і пристосованість до ґрунтово-кліматичних умов. Значені вимоги не втратили свого значення і в наш час.

Успіх селекційної роботи в значній мірі визначається наявністю генетичного різноманіття вихідного матеріалу, чим багатший та різно-

манітніший вихідний матеріал, тим ефективніша робота селекціонера. Геніальність і талант селекціонера полягає в умінні у безмежному океані рослин відшукати ту перлину – сорт, який буде годувати і одягати народ і підтримувати авторитет політиків. На даний час колекція груші Дослідної станції помології ім. Л. П. Симиренка нараховує 63 зразки. Різноманітність зразків колекції представлена 12-ма країнами світу. Найвищий відсоток представляють зразки з України, за біологічним статусом зразки переважно представлені селекційними сортами.

Для росту і плодоношення груші вирішальну роль мають такі біологічні особливості, як зимостійкість, сила росту дерев, час вступу в пору плодоношення, стійкість проти хвороб, фенологічні фази розвитку, терміни дозрівання, лежкість, хімічний склад і ін.

Зимостійкість – один з основних показників, що визначають можливість вирощування сортів в даних умовах, їх продуктивність і виробничу цінність. За період досліджень виділено зразки з високою зимостійкістю: ‘Киргизська зимова’, ‘Вродлива, Чарівниця’, ‘Зимова мліївська’, ‘Говерла’, ‘Вдала’, ‘Гвардійська рання’.

Великої шкоди насадженням груші завдають пізні весняні заморозки, які бувають раз в 2-3 роки. Шкідливість їх залежить від тривалості та температури і коливається від легкого ушкодження до повної втрати врожаю. Також вважається, що час квітування сорту має більш важливе значення для характеристики стійкості до пошкодження заморозками, ніж його відносна морозостійкість. У зв'язку з цим відбір пізньоквітучих сортів має велике значення. Критичною для зерняткових культур в період розпускання квіткових бруньок є мінімальна температура -16°C , появи пелюсток (-3°C) , квітування (-2°C) , утворення зав'язі $(-1,9^{\circ}\text{C})$. Велика частина наявних в колекції сортів мають середній термін квітування, з яких по стійкості до низьких температур виділилися сорти груші - ‘Колет’, ‘Зимова мліївська’, ‘Ноябрська’, ‘Оksamит’, ‘Віра’.

Пізній вступ у пору плодоношення груші обумовлений дуже тривалим ювенільним періодом, у рослин цієї культури тому скороплідність є невідомою господарсько-цінною ознакою сортів груші. За результатами багаторічних досліджень виділено джерела скороплідності (вступили в плодоношення на 3-4 рік): ‘Мліївська рання’, ‘Деканка зимова’, ‘Вільямс руж Дельбара’, ‘Кримська зимова’, ‘Ніколай Крюгер’, ‘Аромат де Бистриця’, ‘Надія Степу’, ‘Вдала’.

Урожайність – одна з основних господарсько-біологічних властивостей сорту, що визначають його виробничу цінність. Врожайність залежить від сортових особливостей, природно-кліматичних умов, агротехніки і визначається відповідністю факторів зовнішнього середовища біологічними особливостями сорту. З вивченого колекційного матеріалу виділені сорти зі стабільною врожайністю: ‘Талгарська красуня’, ‘Ніколай Крюгер’, ‘Корсунська’, ‘Мраморна’, ‘Оksamит’, ‘Вдала’, ‘Зимова мліївська’, ‘Чарівниця’.

Величина плодів – ознака яка залежить від погодних умов року, агротехніки, віку дерева і навантаженості його урожаєм. Л.П. Симиренко писав, що «груша повинна бути перш за все великою і красивою якщо вона непоказна і малого розміру, то ніякі смакові переваги не зроблять її прибутковим торговим сортом».

У колекційних насадженнях груші є сорти з плодами від дрібних (40-70 г) до великих (201-250 г) і дуже великих (понад 250 г) розмірів. Деякі з них в каталогах описані як великоплідні, але в умовах Лісостепу це якість реалізується не у всіх. Багато сортів груші сильно реагують на несприятливі умови зростання зменшенням маси плодів і погіршенням їх якості. Вирівняні по роках, великі плоди у сортів груші: 'Колет', 'Оксамит', 'Таврійська', 'Райдуга', 'Зеленка мліївська', 'Зимова мліївська'.

Привабливість зовнішнього вигляду визначається величиною і формою плоду, забарвленням шкірки і наявністю рум'янцю. Для груші характерні красиві, товарні, великі або вище середнього розміру плоди грушоподібної або широкогрушевидні форми, з зеленувато-жовтою або золотисто-жовтою шкіркою, з рум'янцем або без нього. На підставі обліку смаку, величини і привабливості зовнішнього вигляду виділені сорти з гарною якістю плодів (загальна оцінка 8-9 балів): 'Оксамит', 'Улюблена Клаппа', 'Деву', 'Надія Степу', 'Старкримсон', 'Ніколай Крюгер', 'Таврійська'.

Проведена польова оцінка посухостійкості сортів груші і виділені стійкі сорти – 'Гвардійська Рання', 'Надія Степу', 'Колет', 'Красива', 'Зимова мліївська', 'Мраморна'.

Одним з найбільш шкідливих захворювань груші є парша, що викликається грибом *Fusicladium pirinum* Fuck. з сумчастою стадією *Venturia pirina* Aderh. Уражується листя, плоди, пагони, що викликає зниження врожаю, погіршення товарності виробленої продукції, ослаблення зимостійкості рослин.

У селекції на стійкість до парші можуть бути рекомендовані сорти, у яких в усі роки спостережень відзначена стабільно висока стійкість до даної хвороби – 'Вродлива', 'Надія Степу', 'Кіріла', 'Ноябрська', 'Устойчивая', 'Десертна Россошанская', 'Мраморна', 'Оксамит', 'Вдала', 'Корсунська'.

На основі всебічного вивчення колекції груші виділені сорти – джерела цінних ознак: зимостійкості, пізнього строку квітування, стабільної врожайності, високої якості плодів, стійкості до парші та посухостійкості, які можуть використовуватися в якості батьківських пар у селекційних програмах.

З використанням колекційних зразків ведеться селекційна робота по створенню сортів груші з комплексом цінних ознак. За період селекційної роботи, яка розпочата в 1928 році, на Дослідній станції помології ім. Л. П. Симиренко створено 35 сортів груші, дев'ять з яких занесено до Державного реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні: 'Городищенська', 'Зимова мліївська', 'Корсунська', 'Райдуга', 'Оксамит', 'Віра', 'Вдала', 'Зеленка мліївська', 'Платонівська'.